

Kizwalter, Tomasz

"Maurycy Mochnacki. Studium romantycznej świadomości", Stanisław Pieróg, Warszawa 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/4, 818

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

życiowej: służba w wojsku polskim i udział w insurekcji kościuszkowskiej, wstąpienie do armii rosyjskiej (awans na majora artylerii w wieku 22 lat), studia w Niemczech, służba w Legionach. Zauważyć można, jak stopniowo w życiu obiecującego żołnierza pojawia się coraz więcej zainteresowania problematyką filozoficzną. Wreszcie filozofię uznaje za swoje powołanie.

Mówiąc o twórczości Wrońskiego, autor nie ogranicza się do referowania danych bibliograficznych, lecz korzystając z szerokiej bazy źródłowej dąży do przedstawienia własnych interpretacji poglądów filozofa. Cenne jest to zestawienie głębokiej erudycji, wnikliwości niekiedy drobiazgowej z umiejętnością rozpatrywania problemów w szerokiej perspektywie.

T. K.

Stanisław Pieróg, *Maurycy Mochnacki. Studium romantycznej świadomości*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1982, s. 288.

Badania światopoglądu mają swoją tradycję w humanistyce polskiej. Prowadzone przez przedstawicieli różnych dziedzin — filozofów, socjologów, historyków, literaturoznawców — zmierzały zawsze ku przełamaniu barier dzielących poszczególne specjalności i syntezie rozproszonej wiedzy o człowieku. Trudna to i wymagająca niemałego wysiłku droga postępowania, otwiera jednak perspektywę bardzo obiecującą.

W ostatnich latach często zajmowano się twórczością Maurycego Mochnackiego, koncentrując się jednak na analizie odrębnych jej działów: filozofii politycznej i społecznej, estetyki, teorii literatury i krytyki literackiej. Pełna osobowość Mochnackiego wymykała się jakby piszącym o nim.

Stanisław Pieróg daje nam właśnie próbę ujęcia całościowego. Indywidualność twórcza autora „Powstania narodu polskiego” jest już sama w sobie tematem pasjonującym, jednak omawiana książka obejmuje znacznie szerszy krąg problemów: jest bowiem, jak głosi tytuł, zarazem intelektualną biografią Mochnackiego i studium romantycznej świadomości, traktuje o przypadku jednostkowym, pojmując go wszakże jako wyraz zjawisk ponadjednostkowych. Dla Pieroga Mochnacki jest najdoskonalszym bodaj uosobieniem duchowych cech polskiego romantyzmu: jego dzieło to rezultat wysiłku myśli uporczywie starającej się zrozumieć sens sytuacji, w jakiej znalazł się naród po utracie niepodległego bytu państwowego. Zrozumieć po to, aby wytyczyć kierunek działania.

Ow nierozzerwalny związek łączący twórczość Mochnackiego z problemami jego czasu wymagał rozpatrywania tej sylwetki na rozległym tle dziejów idei, od kryzysu Oświecenia poczynając do koncepcji Mickiewicza i „filozofii narodowej”. Zaczyna zatem Mochnacki jako reprezentant romantyczności zbuntowanej przeciw światopoglądowi oświeceniowemu; stopniowo przewyżając czysto negatywną postawę buntu wypracowuje podstawy programu filozofii kultury narodowej i filozofii czynu. U niego właśnie jako pierwszego pojawia się idea narodu jako autonomicznego, świadomie tworzącego dzieje i kulturę podmiotu.

Przemiany myśli Mochnackiego analizuje Stanisław Pieróg wnikliwie, jasno i czytelnie, nie popadając w tak pociągającą nieraz dla specjalistów hermetyczność wykładu. Książka jest dobrą lekturą i znakomicie pokazuje, że walory literackie nie muszą w najmniejszym stopniu oznaczać utraty wartości naukowych. Wypożyczona została w aparat krytyczny wyczerpujący, ale nie przeładowany; ma także indeks osobowy i indeks utworów Mochnackiego.

T. K.